౧౯౩౦

పదేళ్ళకి స్వదేశానికి తిరిగి వొచ్చాను. ఇండియా రాయబారి కింద నన్ను జూలూలాండుకి పంపారన్నమాట జగద్విఖ్యాతమే. నూలు పోటీ పరీక్షలో, మా బావమరిది ధర్మాన నాకు మొదటి బహుమానం రావడం వల్లనూ, ఇంగ్లీషువారు నన్ను ఆరుసార్లు జైలుకి పంపడం వల్లనూ ఆ ఉద్యోగం నాకు నేనే పిలిచి ఇప్పించుకున్నాను. రోడ్డుమీదివాళ్ళని తన్నవచ్చునా ఎంత తాగితే మాత్రం, అన్న విషయాలపై నాకూ పోలీసు వాళ్ళకీ భేదాభిప్రాయాలు ఏర్పడబట్టి మొదటి రెండు సారులూ నన్ను బలవంతాన జైలుకి పంపారు. ఖద్దరు కట్టుకున్నాను, గనక "గాంధీకి జై" అంటూ జైలుకి వెళ్ళాను. మూడోసారి ఎక్కడ వున్నామో ఏం చేస్తున్నామో తెలీక కాంగ్రెసువాళ్ళని పోలీసువాళ్ళు మీటింగులో తంతూవుంటే, పాతకోపాన ఓ ఇన్‌స్పెక్టర్ని సీసాకాయికో నెత్తిమీద కొట్టేటప్పటికి మళ్ళీ జైలులో పెట్టారు. విడుదల ఐనప్పుడు తక్కిన వాళ్ళకన్న నాకు ఎక్కువ పూలదండలు వేసి వూరేగించడంవల్ల తరవాత ప్రతిసారీ జైలుకి వెళ్ళడం తప్పిందికాదు.

రెండు మూడు సంవత్సరాలు భారత ప్రతినిధిగా ఆ దేశంలోవున్న తరవాత నా ఉద్యోగం ఉందో లేదో నాకు నిశ్చయం లేకపోయింది. ఈ దేశంలో నన్ను నియమించిన ప్రభుత్వం నిలిచిందో వూడిందో తెలీ లేదు. కాని అప్పటికే నేను స్వయంపోషక ప్రావీణ్యున్నైనాను. అంటే అక్కడి స్త్రీలు నా మీద experiment ఎక్స్పెరిమెంట్ చేయ మొదలు పెట్టారు. నారంగు వాళ్ళనించి భేదించడం వల్ల, నాలో శృంగారభేదంకూడా వుంటుందని ప్రతీతి కలిగింది. కొంతకాలం ధనంగల వితంతువుల చేతులు మారాను. నాకోసం డిమాండు అమితమై, వాళ్ళలో వాళ్ళ కాంపిటిషన్

భరించలేక, స్త్రీలు ఒక మీటింగుచేసి, నన్ను నా స్వదేశానికి పంపితేనే గాని అంతర్‌జాత్యుద్ధం తప్పదని భయపడి, relief order రిలీఫ్ ఆర్డర్ నాచేతి కిచ్చారు. రెండు నెలలు వీడ్కోలు విందులూ పడకలూ జరిగాయి. బలము సీదాపోయి, ఇంక బతుకుమీద ఆశవుంటే భారత మాతని చూడా లంటే పడవెక్కక తప్పదనుకున్నాను. మొత్తానికి, జూలూదేశంలో భారత జాతికి కామ ప్రతిష్టని. అందులో స్వతంత్ర భారత స్తంభనకీర్తిని అప్రతిహతంగా నిలబెట్టగలిగాననీ నా గర్వం.

రేవుపట్నానికి వెళ్లి ఓడల ఆఫీసులో ఇండియాకి వెళ్లాలని అడిగాను.

“ఇండియా? ఇండియా?” అని తల గోక్కున్నాడు ఆ ఆఫీసరు.

“అవును.”

“ఇండియా ?.... అవును.... ఇండియా. ఒక దేశం వుండాలి అట్లాంటిది.” అని పక్కవాళ్లని పిలిచాడు. వాళ్లు లేచివొచ్చి ఆయన చుట్టూ నుంచున్నారు.

“ఇండియాకి వెళ్లాలిట. ఇండియా ఎక్కడ వుంది?”

“సయాంకి తూర్పుగా, చైనాకి నైరుతిగా వుండేది పూర్వం” అన్నాడు ఒక జాగ్రఫీ పండితుడు.

“ఇప్పుడు అక్కడ లేదా?” అన్నాను గద్గదకంఠంతో.

“వుండే వుండవొచ్చు.... ఎందుకంటే, చాలా రోజులయింది ఆ దేశం సంగతి విని.” అన్నాడు ఒకాయన.

“అంత కళ్లు మూసుకుపోయినాయా మీకు?” అన్నాను కోపంతో. నన్ను వేళాకోళం చేస్తున్నారని.

“కోప్పడకండి, మేమే కాదు. ప్రపంచంలో ఎవరికీ అట్టే తెలీనట్టుంది ఆ దేశం సంగతి ఇప్పుడు” అన్నారు ఇంకోరు.

“ఏం ?”

ఆలోచించారు వాళ్ళు. ఒకాయనకి జ్ఞాపకం వొచ్చినట్టుంది.

"ఆ....అదీ....స్వయం నిర్ణయం అయిపోయింది" అన్నాడు.

"అవును. స్వయం నిర్ణయం అయిపోయింది" అన్నాడు ఇంకో ఆయన జాలిగా.

"అవును పాపం స్వయం నిర్ణయం చేసుకుంది" అన్నాడు పెదవి విరిచి ఇంకో ఆయన.

"అంటే?" అని అడగాను.

"అంటే. తన సామానుల్ని తానే తయారుచేసుకుంటోంది."

"అయితేనేం? తప్పా?"

"తప్పేముంది? ఇతర ప్రపంచంతో సంబంధంపోయింది."

"మరి ఎగుమతులు?"

"తనసరకుల్ని తానే వుపయోగించుకుంటోంది."

"ఇతరదేశాలతో రాయబారం?"

"ఇండియాకి అవసరంలేదు."

"మరి యుద్ధాలూ, సంధులూ?"

"ఏమక్కర్లేదు. ఎవరినించీ ఆ దేశానికి భయంలేదు."

"ఎందుచేత?"

"సహాయనిరాకరణం చేస్తుంది."

"ఓ."

అని దిక్కులు చూస్తున్నాను.

"మరి మాదేశం స్టీమర్లు రావా ఈ దేశానికి?"

ఇంతలో ఇంకో ఆయన వొచ్చాడు.

"ఇండియా సంగతా? ఇండియాకి" స్టీమర్లులేవు, యుద్ధనౌకలులేవు, ఏదేశంనించీ స్టీమర్లు ఆ దేశానికిపోవు అవసరంలేదు. ఆ దేశాన్నించి ఇంకోదేశానికి స్టీమర్లు రావు."

ఆరువారాలు కాచుకొని సింహళం వెళ్ళే వోడని ఒకదాన్ని పట్టుకున్నాను. ఆవోడ అధిపతి.

"ఇప్పుడు లోకంమారింది. మిమ్మల్ని దిగనీరు సింహళంలో, దిగనిచ్చినా, ఇండియాకి రాకపోకలు లేవు సింహళంచించి. అయినా ఎందుకువెడతారు ఆదేశం? వొద్దు, నామాట వినండి" అన్నాడు.

ఎట్లాగయితేనేం బతిమాలి బొంబాయిలో నన్ను దింపడానికి ఏర్పాటు చేసుకున్నాను. అంటే నా శక్తిగల ప్రియురాలి influence ఇంఫ్లూయోంస్ ఉపయోగించి.

ఓ అర్థరాత్రికి బొంబాయి చాలా కులాసాగా ప్రయాణంచేసి చేరుకున్నాను. పోవొద్దని నామెడచుట్టూ చేతులు పెనవేసుకుకూచున్న బర్మీసు వనితనీ, నా నడుంచుట్టూ కన్నీళ్ళతో వేళ్ళాడుతున్న జపాను ప్రియురాలినీ తప్పించుకొని చిన్నపడవలో ఎక్కాను. ఆ పడవ నన్ను వొడ్డునదించి చక్కాపోయింది.

హార్బర్‌లో లైట్లు వెలుగుతున్నాయి. కాని ఎవరూలేరు, ఏవోడలూ లేవు. నావెంట నాలుగు బరువైన పెట్టెలు తీసుకొచ్చాను. ఏం తోచక ఆ పెట్టెల్ని వొదిలి అటూ ఇటూ నడిచాను. ఒకచోట పడిపోయిన ఒక గదిమీద 'కస్టమ్సు' అని హిందీలో ఒక బోర్డువుంది, ఒక్కొక్క పెట్టెనే మోసుకుపోయి అక్కడ పెట్టుకుని తలుపుకొట్టాను. చాలాసేపటికి కళ్ళు నులుముకుంటో ఒకాయన గడియతీసి తలుపులోంచి తొంగి చూశాడు నేను గబగబా ప్రశ్నలడిగాను. ఇదివరకు నేర్చుకున్న తురకంలో.

"కార్లు లేవా? కూలీలు లేరా? కస్టము లేదా?" ఇట్లాంటివి.

వాటన్నిటికీ అతను, మంచి హిందీలో "ఎవరు" అన్నాడు.

చెప్పాను.

"ఓడలోంచి దిగారా? ఓడలోంచి??" అని వింతగా సముద్రంకేసి చూశాడు.

చాలా interest ఇంటరెస్టుతో, అపూర్వమైన విశేషం జరిగినట్లు. నా సంగతంతా కనుక్కున్నాడు.

"తమాషా, తమాషా" అంటో తలుపు వేసుకొంటున్నాడు.

నేను అడ్డపడి ఆపి, "నేనేం చెయ్యాలి?" అని అడిగాను.

"నిద్రవొస్తోంది" అన్నాడు.

"మరి కష్టమ్సు సంగతేమిటి?" అన్నాను.

"వూళ్ళో వున్నాడనుకుంటాను, పిలిపిస్తాను" అన్నాడు.

"మీరెవరు?"

"నేను బొంబే గవర్నర్ని, సముద్రంగాలికి ఇక్కడ పడుకున్నాను" అన్నాడు; ఆ పడిపోయిన పాత గదిలో.

పిచ్చివాడితో మాట్లాడుతున్నాను, ఆ గవర్నరు తెల్లని ఖద్దరు నిక్కరూ బనియనూ వేసుకున్నాడు.

"మరి నే నెక్కడికిపోను?"

"ఎక్కడికిపోవాలి మీరు?"

గొర్రిపూడి మావూరు.

"రైలు దొరికిందాకా హోటలుకి వెళ్ళాలి."

"హోటలా? హోటలేమిటి? సరే వెళ్ళండి" అని తలుపు మూసుకుంటున్నాడు.

ఇంతలో అతని మల్లేనే—అంటే ఖద్దరూ నిక్కరూ, బనియనూ—కాని ఆకుపచ్చరంగువి వేసుకున్న ఇంకొక అతనువొచ్చాడు, ఆ గవర్నరు "అమ్మా, రక్షించావు. ఇతనిసంగతి చూడు" అని వెళ్ళి తలుపు వేసుకుని పడుకున్నాడు.

మళ్ళీ ఈ కొత్త అతనికి నాకథ అంతా చెప్పాను. అంతకన్న ఆశ్చర్యంతో బాధ్యతతోనూ విన్నాడు.

"మీరెవరు?"" అన్నాను.

"నేను పోలీసు. అదృష్టమే, ఈ పుక్కకి నిద్రపట్టక ఇటు షికారువొచ్చాను. సరే వుండండి ఇక్కడే." అని వెడుతున్నాడు.

"ఇక్కడా? ఎట్లావుండను? నిద్రపోవొద్దా?"

"ఓ Taxi టాక్సీ తెప్పిస్తే—" అన్నానుమళ్ళీ.

"Taxi !!! అంటే?"

"అంటే...." తలగోక్కున్నాను.

"ఇక్కడ బావుండిలేదా? చల్లనిగాలీ అదీ. పూళ్ళో పుక్క. అదిగాక కష్టంను ఆయన వొస్తేనేగాని రైలెక్కడానికి వీల్లేదు."

"ఎప్పుడు వొస్తాడు?"

"కబురు పంపుతాను. రేపు"

"అదేమిటి? ఎప్పుడూ వుండదా ఇక్కడ?"

"ఎందుకూ వుండడం? మీకు తొందరా?"

"కాదా?"

"ఎందుకు తొందర?"

"మావూరు పోవాలి."

"ఎవరన్నా మీవాళ్ళకి చాలా జబ్బుగా వుందా?"

"లేదు వెళ్ళాలి."

ఆశ్చర్యంగా చూశాడు. 'తొందర' అనేమాట విననట్టు.

"సరే కానీండి. తమాషా మనిషిలాగు వున్నారు. రండి" అని పక్కన ఇంకోచిన్న రెల్లుపాక దగ్గిరికి వెళ్ళి తలుపుకొట్టాడు. ఎవరూపలక లేదు, కాని తలుపు గట్టిగాతోస్తే వూడివొచ్చింది. ఆ గదిలో ఓ పాత టెలిఫోను వుంది. దానినిండా రెండు అంగుళాల ఎత్తున దుమ్ము. టార్చి లైటుతో ఓ చిరుగు పుస్తకంలో ఓ నంబరు వెతికి, డయల్ చేశాడు.

కొంచెం సేపటికి గంట మోగింది. ఏం చెప్పాలో కనుక్కుందామని చూస్తే ఆ పోలీసు లేడు. వెనక గదిలో ఎవరినో లేపుతున్నాడు.

ఎవరో నా చెవులో టెలిఫోనులో 'ఎవరు? ఎవరు' అంటున్నాడు.

“కస్టమ్సు మీరేనా?”

“అవును. ఏం?”

“పడవదిగి వొచ్చాను.”

“అవతలపో. నిద్ర వొస్తోంది.”

“రండి.”

“వూరికే గోల చెయ్యకు. అర్ధరాత్రి ఏమిటీ వేళాకోళం.”

నిజమని నచ్చచెప్పాను.

“గవర్నమెంటు ఎద్దుని పొలానికి తోలాము. నడిచి రావాలి. సరే కానీ” అన్నాడు.

ఇంతలో లోపల్నించి ఒకాయన వొచ్చాడు దీపంతో. మాసిపోయిన చక్కామీద.

“టెలిగ్రాఫు ఆఫీ”సని రాసివుంది గోడకి.

“టెలిగ్రాం పంపుతారా?” అన్నాను ఆ కొత్త ఆయన్ని.

“టెలిగ్రాం? టెలిగ్రామేమిటి? ఎందుకు టెలిగ్రాం?”

“నేను వొచ్చానని మా బావకి....”

“ఎందుకు ఆయనికి!”

“మీ కెందు కదంతా?”

“పంపితీరాలా?”

“తప్పదు.”

“వెంటనేనా?”

“వెంటనే....ఎప్పటికి అందుతుంది?”

"రెండు మూడు రోజుల్లో!"

"రెండు మూడు రోజులు? ఎందుకు"

"వాళ్ళందరూ ఆఫీసులో వుంటారా? ఎక్కడికి పోతారో, ఇళ్ళ దగ్గిర వుంటే తొరగానే అందుతుంది. మీ అదృష్టం. రాసి ఇవ్వండి పంపుతా. మళ్ళా రేపు వుండను."

ఓ కాయితం రాసి ఇచ్చాను.

"ఇదేం భాష?"

"ఇంగ్లీషు."

"మాకు తెలీదు."

టెలిగ్రాం బోర్డుమీద నుంచి గవ్వలం పెంటలూ, బూజూ అవీ దులిపి తీసి కొడితే, తుప్పు పట్టడంచేత అది కదలలేదు.

"పోనీలెండి, రేపు పెద్ద ఆఫీసునించి పంపుతాను."

"ఇంకా ఏం పెద్ద ఆఫీసు? ఈ ఊరికీ ఇదే వొకటే ఆఫీసు" అని లోపలికి వెళ్ళి నూనె తీసుకొచ్చి ఆ మరలో పోస్తున్నాడు.

నాకు సందేహమొచ్చింది.

"ఇది బొంబే కాదా?"

"కాక!" అని, మెల్లిగా టెలిగ్రాం కొట్టడం ప్రారంభించాడు.

"అక్కడ తీసుకుంటున్నట్టు లేదు."

"ఎక్కడ?"

"మద్రాసులో, లేదు గావును!"

ఇంతలో కస్టమ్సు వొచ్చి నా కథనంతా విన్నాడు.

"సరే. పెట్టెల్లో ఏమున్నాయో చూద్దాం" అన్నాడు.

"యామయ్యా, బట్టలమీద పన్ను వుందా?"

ఆయన బట్టలు కూడా పొట్టి ఖద్దరులాగూ, బనియనూ.

"ఇన్ని బట్టలు వీల్లేదు. సంవత్సరానికి అయిదు గజాలు .... ఇవేం బుడ్లు?"

"అత్తరు."

"అత్తరా? వోరే, అత్తరు పూసుకునేవాళ్ళు కదరా? దీనిమీద పన్ను వుందా? కస్టమ్సు పుస్తకం ఇంటిదగ్గిర వుండాలి .... సరేలెండి. ఇవేం బుడ్లు?"

"విస్కీ"

"విస్కీ! ఒరే విస్కీ అని విన్నాం కదరా చిన్నప్పుడు? ఏం చేస్తారు?"

"తాగుతారు."

"ఎందుకు తాగడం?"

"వుషారుకి."

"ఓ. సారా కాదుకద!"

"కాదు."

"కల్లు కాదా?"

"కాదు."

"ద్రాక్షాసవ కాదా?"

"కాదు."

"అయితే తీసుకుపొండి. ఈ అత్తరుబుడ్లు మాత్రం వీల్లేదు" అన్నాడు.

"ఎక్కడికి వెళ్ళను?"

"ఎక్కడికి వెళ్ళాలి?"

"గొత్రెపూడికి. రైలెప్పుడు?"

"ఏం వారం ఇవాళ? శనివారం. ఇవాళ తెల్లారకట్టే మీ వేపు రైలు.

మళ్ళీ వారందాకా లేదు నా బండీ వొస్తుంది. దాంటో వెడుదురు గాని" అన్నాడు.

కాని పరిస్థితులు భరించలేక ఈ లోపల విస్కీ బాగా తాగడం వల్ల తరవాత ఏం జరిగిందో నాకు తెలీదు.

తెల్లారకట్ట లేచేప్పటికి రైల్లో ఉన్నాను. ఓ స్టేషనులో ఆగింది రైలు. కిందికి దిగాను. నా పెట్టె ఒక్కటే రైలంతా, ఇన్‌జన్‌కూడా లేదు. నా పెట్టెలో ఓ ప్రక్కన ఎలెక్ట్రిక్ ఇంజన్ వుంది. అంతే.

అది చాలా పెద్ద స్టేషన్. పొట్టిలాగూ, బనియనూ వేసుకున్నవారే. అందరికీ ఒకటే బట్టలు. పోర్టరో, స్టేషనుమాష్టరో ఒకడు నుంచుని వున్నాడు ఆ స్టేషన్‌లో.

"కాఫీ ఎక్కడ?

"కాఫీ? దొరకదు."

"ఎక్కడ దొరుకుతుంది?"

"ఎక్కడా దొరకదు."

"రైలు ఇంతేనా?"

"ఇంతే. ఎవరూ ఎక్కరు."

"ఎందుకు ఎక్కరు?"

"ఏం పని? ఏ వూరికి ఆవూరికి స్వయం నిర్ణయం."

"ఆకలిగా వుంది."

"కొంచెం మజ్జిగ తాగండి."

"టీ!"

"అవన్నీ మానేశారండి."

"కాఫీ, టీ ఎస్టేట్లు వుండాలి?"

"అక్కడ గొర్రెల్ని మేపుతున్నారు."

రైలు బైలుదేరుతోంది రమని నన్ను పిలుచుకుపోయినాడు డ్రైవరు. పదిగంటలకి నేనూ డ్రైవరు భోజనం చేశాము. టికట్లకిగాని భోజనానికిగాని డబ్బు ఇయ్యనక్కర్లేదు. మధ్యాహ్నం ఓ స్టేషన్‌లో ఒక నల్ల ఆయన ఎక్కాడు. తెల్ల రంగు, చిరిగిపోయిన పాతసూటు, హాటు, ఎక్కడో చూసినమొహం. ఆయనతో సంభాషించాను. ఎప్పుడు ఈ విపరీత స్థితిని అర్థంచెయ్యగల మనిషి దొరుకుతాడా అని ఆతృతపడు తున్నాను ఆయన పూర్వం కలెక్టరు. ఇంగ్లీషువాళ్ళు వెళ్ళిపోయినప్పుడు ఈయన వెళ్ళిపోలేదు, ఒక తెలుగు గొడ్లపడుచుమీద ప్రేమవల్ల. ఆ సంగతంతా నేను విస్కీబుడ్డి బైటికి తియ్యడంతోటే విరివిగా బైటపడ్డది. తేదీలు పోల్చిచూసుకోగా. నన్ను నాలుగోసారికి ఖైదుకి పంపిన అధికారి ఈయనే. అందువల్లనే నాకా ముఖ పరిచయం, విస్కీగ్లాసు చేతులో పట్టుకుని, ముక్కుకి రాసుకుని, నాలిక తడుపుకుని 'విస్కీ, విస్కీ, ఎన్నేళ్ళకి విస్కీ' అని మూర్ఛలుపోతున్నాడు. అధికారం చేతులోలేదు గాని, వుంటే గవర్నమెంటుకి రాసి, ఒక వందయకరాల సుక్షేత్రం నాకు రాసి ఇచ్చివేసును.

"తాగుడు అసలు దొరకదా ఈదేశంలో ?"

"ఎక్కడా ! ఒక ప్రభుత్వంలో వున్నతోద్యోగులకు తప్ప. వాళ్ళకీ అంతా స్వదేశసరుకు, అదీ రహస్యం, దయతలిచి నాకోచుక్క పోస్తో వుంటారు పాత బారుమిత్రులు" అన్నాడు.

ఇంతలో షోలాపూరు వొచ్చాం. ఊరులేదు. పెద్ద స్టేషను అట్లానే వుంది. I & II Class ladies waiting room ఫస్టుక్లాస్ లేడీస్ వెయిటింగ్‌రూం. లో స్టేషన్‌మాస్టరు తన గేదెల్ని కట్టేసుకున్నాడు.

"ఏమిటీ మార్పు ?" అన్నాను. నా సంగతంతా ఆయనతో చెప్పిం తర్వాత.

"ఏంలేదు. పల్లెటూళ్ళు స్వయం నిర్ణయమై పోయినాయి. పరిశ్రమలన్నీ కుటీరాలలో చేరాయి. మిల్లులు మూసేశారు. పెద్ద పెద

పట్టణాల్లో తిండిలేదు. బియ్యంకూడా పట్టణాలకి ఎగుమతి మానారు. వాణిజ్యం అసలులేదు. తిండిలేక అందరూ పల్లెటూళ్ళు చేరుకున్నారు."

"ఈ రైలూ...."

"ఒక్క రైలేమిటి; చూశారా ఆ కార్ల అస్తిపంజరాలు! ప్రయాణం చెయ్యవలసిన అవసరంలేదు. డబ్బులేదు, ఎరువుబళ్ళుమాత్రం మిగిలాయి."

"మీరూ ?"

"నేను పిన్నులూ, ఇంగ్లీషు ఆటబొమ్మలూ, జలుబుమందూ అమ్ముకుంటున్నాను. మూసేస్తున్న ఓషాపు కొనేశాను. కాని ఎవరూ కొనటంలేదు."

"ఎందుకు కొనరు ?"

"డబ్బులేదు"

"ఎందుకులేదు ? ఇంగ్లీషు దోపిడి ఆగిందికదా ?"—

"నాకు ఆర్థికశాస్త్రం రాదు. తిండికీ కరువులేదు. ఇంకదేనికీ డబ్బులేదు. ఈ స్వయం నిర్ణయంలో వర్తకం పడుకోడంవల్ల డబ్బు పుట్టటంలేదు."

మనిషికి అవసరాలు ఎక్కువ చేసుకున్నకొద్దీ ధనం ఎక్కువవుతుంది. తగ్గించుకొన్నకొద్దీ పేదతనం వొస్తుంది.

"ఇప్పుడు కాంగ్రెసేనా పరిపాలన ?"

"ఆ అదొక్కటే. ఇంకేపార్టీ లేదు."

"కమ్యూనిస్టులూ ?"

"కమ్యూనిస్టుల దెబ్బకి దడిసి, వాళ్ళ పద్ధతుల్ని కాంగ్రెస్ తానే ప్రవేశపెట్టడం మూలాన, వాళ్ళు కాంగ్రెసుతో కలిసిపోయినారు."

"మహమ్మదీయులు ?"

"వాళ్ళు! ఈ స్వయం నిర్ణయ పద్ధతితో వాళ్ళు అణగారిపోయి నారు. దున్నుకుంటేనేగాని తిండిలేదు. నేసుకుంటేనేగాని బట్టలేదు. కట్టుకుంటేనేగాని ఇల్లులేదు, పెద్ద స్తమానం దున్ని, నేసికి, వండి, ఇంకా, ఏం పోట్లాడతారు ? వాళ్ళెక్కడా కనపట్టంలేదు. పంచ లెగకడితేగాని, లాగులతో, గడ్డాలతో ఏం దున్నుతారు ? ఎద్దులతో పొలంలో స్నేహమై వాటిని చంపడం మానేశారు. అదీకాక, మనిషికి రెండెద్దులూ ఒక ఆవూ కోటా. ఎంత నోరూరినా, ఆ ఎద్దుని పొందుకుంటే పొలం దేంతో దున్నుతాడు ?"

"ఇప్పుడు ఎవరు పరిపాలిస్తున్నారు ?"

"ఎవరూలేదు. ఎలెక్షన్లు ఏడేళ్ళ క్రిందట జరిగాయి. మళ్ళీ జరగ వలసిన అవశ్యకత కనిపించలేదు. కౌన్సిలుసెషన్లులేవు. ఆ మంత్రులు అప్పుడప్పుడు ఆఫీసుకువొచ్చి, గవర్నమెంటు పొంటెద్దు బళ్ళలో ఇంటికి వెడతారు."

"కార్లూ...."

"పెట్రోలు తెప్పించరుగా. అదిగాక వేగంగా జరగవలసిన పను లేవీలేవు."

"మరి హిందువుల పూజలూ దేవాలయాలూ ?

"హరిజనులు ప్రవేశించడంతో తక్కిన హిందువులు మానేశారు, దేవాలయాలకి వెళ్ళడం. అందువల్ల అవసరం కనపడక హరిజనులూ మానారు. Strict స్ట్రిక్ట్ రేషన్‌వల్ల పండగలకి ఏమీ పొందుకోడానికిలేదు. ఇతరులకి పెట్టడానికిలేదు. ఎక్కడికి పోయినా అదేతిండి, పూజలు దేనికి చెయ్యడం ? ఏ ఆపదలూ, భయాలూ, వ్యాధులూలేవు. ప్రార్థించి తెచ్చుకో వలసిన ఆస్తులూ, ధనాలూ, గొప్పలూ ఏవీలేవు."

"కాఫీ దొరకదేం ?"

"మద్యపాన నిషేధంతో, కార్మికులకి కోపంవొచ్చి వోటుచేసి, పొగాకూ, కాఫీ, టీ, మాన్పించారు. కల్లు తాగనివాళ్ళని."

"మరి ఏం మిగిలింది !"

"ఇదీ" అన్నాడు చుట్టూచూపి.

రైలాగితే దిగివెళ్ళాడు.

తోవపొడుగుతా దేశంలో సమృద్ధి కనపడుతోంది. ముష్టివాళ్ళు బీదవాళ్ళు కనపడరు. పాటలు పాడుతూ పొలాలలో పనిచేసేవాళ్ళు, బాగా బలిసిన గొడ్లూ, చక్కని పూరిఇళ్ళు కనపడుతున్నాయి. కాని ఏదో లోపం పెద్దలోపంవుంది. గాలిలో.

ఒకరోజు తెల్లారకట్టకి చేరుకున్నాను గొర్రెపూడి. టెలిగ్రాం అందిందిట, మా బావ వొచ్చాడు రైలుదగ్గరకి. స్టేషన్‌లో ఎవరూలేరు. మావాడి రెండెడ్ల బండీమీద నా పెట్టెలు పడేసి బైలుదేరాము. వెన్నెలగా వుంది.

మావూరు స్వరూపమే మారింది. చక్కని గుంటలులేని రోడ్డు చుట్టూ, తోటలూ పైర్లూ, ఒక్కరవ్వ చెత్త. మురికి ఏమీలేవు. మా బావగాడుకూడా బనియనూ చెడ్డీ వేసుకుని నావ్రైపు వంక వింతగా చూస్తున్నాడు.

"అందరూ ఎట్లా వున్నారురా !"

"బాగానేవున్నాం."

"దేశమంతా సుభిక్షంగా హాయిగా వున్నట్టుంది ?"

"వుంది" అని మెల్లిగా మూలిగాడు.

వూరిదగ్గిరగా వెళ్ళాము. ఈలోపల నాసంగతంతా అడుగుతాడను కున్నాను మా బావ, నన్ను కలుసుకోడం వాడికి చాలా సంతోషంగా వున్నట్టుంది కాని నాసంగతి ఏమీ అడగడంలేదు. రాత్రంతా నిద్రలేక తల దిమ్మెక్కినవాడిమల్లే వున్నాడు.

వూరిదగ్గిరికి వొచ్చేటప్పటికి తెల్లారుతోంది. పాటలు పాడుకుంటో

మొగవాళ్ళు పొలాలకి పోతున్నారు. ఆడవాళ్ళు గుమ్మాలు వూడుస్తున్నారు.

"చాలా పెందరాళే లేస్తున్నట్టున్నారే!"

"అవును. పెందరాళే పడుకుంటారు.

ఇంటికి చేరుకున్నాము. వెంటనే మా బావ పొలానికి వెళ్ళిపోయినాడు. నాతో మాట్లాడే తీరుబడన్నా లేకుండా మా చెల్లెలు వూడవడం అంట్లుతోమడం మొదలైనపనులు చేస్తోంది.

"బైటికిపోవాలి" అన్నాను.

చెంబూ, నీళ్ళూ పారా చూపించారు.

"గాంధీగారి పాకీదొడ్లు పెట్టేశారా ఏమిటి?" అన్నాను.

సిగ్గుతో తలొంచుకు వెళ్ళిపోయింది మా చెల్లెలు.

మా మేనల్లుడు బడికి తయారౌతున్నాడు.

"ఎన్నోక్లాసు చదువుతున్నావోయ్?"

తెల్లబోయి చూశాడు నావంక.

"ఏమిటి? అట్లా చూస్తావు?"

"క్లాసు చదవడమేమిటి?"

నా తప్పు తెలిసింది. క్లాసుని ఎట్లా చదువుతారు?

"ఎన్నోక్లాసులో వున్నావు?"

"వుండడమేమిటి? క్లాసు చదవడమేమిటి? నాలుగోక్లాసు వాడుకుతున్నాను."

"ఓ? అదీ పెట్టారన్నమాట! సరే. మీ బడికి వొచ్చిచూస్తాను?"

"బళ్ళోవుండం."

"వుండక?"

"పొలానికిపోతాము."

"పోయి?"

"పండిస్తాము."

"అదీ పెట్టారన్నమాట."

"ఇదిచూడు మామయ్యా" అని గర్వంగా ఒక అట్ట చూపించాడు.

దానిమీద వాడిపేరూ, వయసూ $\frac{43\frac{1}{2}}{62}$ — $\frac{39}{9}$ —I—II— $\frac{52+6}{4}$ —. III

"అంటే?"

"ఓస్. ఇదేతెలీదా? 62 నంబరునూలు 43½ గజాలు వాడికాను పోయిన పరీక్షలో 9 అంగుళాల లోతున 39 గజాలుదున్నానుఅరగంటలో 4 నెలల్లో 52 వంకాయలు 6 వీశలు తూగేవి పండించాను అన్నమాట."

"నీకేమన్నా పుస్తకాలు వున్నాయా?"

"లేవు."

"రాయడం, చదవడం చెప్పరా?"

"ఆరో క్లాసులో ప్రారంభిస్తారుట."

అంటో వెళ్ళిపోయినాడు.

చెల్లెలు పేడచేస్తోంది.

"పనిమనుషులు దొరకరా?"

"దొరక్కేం? ఆ మాట విగ్గిరగా అన్నావంటే ఇరుగుపొరుగునించి గుమికూడతారు. ఈ పని లేకపోతే ఇంకేంతోస్తుంది?"

వూరువెంబడి బైలుదేరాను చూద్దామని. అంతా శుభ్రంగావుంది కాని ఎవరూ బైట కనపట్టంలేదు మనుషులు. ప్రతి ఇంటోంచీ రాట్నాల ధ్వనీ, వంటల అట్టహాసమూ వినబడుతోంది, ఇళ్ళకి తలుపులులేవు.

"ఈ వూళ్ళో హోటలు లేదా?"

"లేదు. ఎందుకు? మా ఇంటో భోజనంచేస్తారా?" అని ఆశగా అడిగాడు ఆ పెద్దమనిషి.

"కాదు. కాఫీ, ఇడ్లీ...."

"ఏమిటవి!"

"ఓ, భోజనశాల హోటలువుందా?"

"ఎందుకు హోటలు? ఎవరి ఇంటోనన్నా భోజనం చెయ్యవొచ్చు. ఆఫీసులో చెపితే సరికాని ఎవరుచేస్తారు ?" అన్నాడు మళ్ళీ దిగులులోపడి

ఆ వూరికంతా ఒకటే ఆఫీసు. అంటే ఒక స్టోర్సు. ఆఫీసు ఎప్పుడూ మూసేవుంటుంది.

అక్కడో గుమాస్తా అవాలు లెక్కపెడుతున్నాడు.

"ఏమిటది?" అన్నాను.

"ఇంకేం పనిలేక....మీరేనా ఈ వూరికి కొత్తగా వొచ్చినవారు?" అన్నాడు వింతగాచూసి దిగులుపడుతూ.

"చెప్పాడులెండి మీ బావగారు" అని అవాలు లెఖ్కపెడుతున్నాడు మళ్ళీ.

"ఓ వంద కుప్పగాపోసి.

"ఏమన్నా కొనడానికి వొచ్చారా? తీసుకోండి కొలుచుకుని, డబ్బు ఇక్కడ పడెయ్యండి" అన్నాడు.

ఆ వూళ్ళో పండనివి, చింతపండు, బెల్లం, మెంతులు, ఉల్లిపాయలు మొదలైన సరుకులు వున్నాయి.

నిర్జనమైన వీథుల్లో అట్లా తిరిగి ఇల్లు చేరుకున్నాను. మా బావ వొచ్చాడు స్నానంచేసి భోజనానికి లేచాము. భోజనం మామూలుగానే వుంది. వంటింటో ఒక బోర్డువుంది. దానిమీద,

అన్నం—అర్ధశేరు—200 కాలరీలు.

పప్పు—8 తులాలు—50 కాలరీలు.

వంకాయకూర—8 తులాలు—10 కాలరీలు.

గోంగూరపచ్చడి—4 తులాలు—2 కాలరీలు.

గేదెపెరుగు—12 తులాలు—100 కాలరీలు.

అని వ్రాసివుంది.

"ఏమిట్రా ఇది?" అన్నాను.

"అంతే సంగతి. అన్నీ కాలరీలే వొప్పుకుంటారు మనిషికి."

"ఎక్కువ తింటే...."

"అంతే ఇస్తారు సామగ్రి."

"ఈ రాత ఎందుకు?"

"వొచ్చి చూస్తారు ఆహార ఆఫీసరు. అందుకని అందరూ 11, 12 మధ్య భోజనం చేసితీరాలి."

"మనకి కావలసినవి కొనుక్కుంటే...."

"ఎక్కడకొంటావు? అన్నీ కొనుగోలు సంఘాలలోంచి సప్లయి. వర్తకులూ దుకాణాలూ లేవు. ఒక్క గవర్నమెంటు స్టోర్సులోనే దొరుకుతాయి. వంటవొస్తువులు అమ్మరు. కావలసినదానికన్న ఎక్కువ పండించకూడదు."

"తక్కువపండే ప్రదేశాలలో?"

"అన్ని ఇరిగేషన్ Projects ప్రాజెక్టుల వల్ల అన్నిచోట్లా పండుతాయి. పండనిచోట్లకి గవర్నమెంటు Farms ఫార్ముల నించి సప్లయి."

"చాలాగొప్ప ఏర్పాట్లు చేశారే!"

"అవును."

"పోనీ ఎక్కువ పండించుకుని. ఎక్కువ తినకూడదా?"

"భూమి ఏదీ! అంతా సరిగా పంచేశారు."

"మరి కొత్త వ్యవసాయ పద్ధతులమీద..... Tractor, ట్రాక్టర్ ఎరువులూ అవీ పెట్టి, పండించ కూడదూ అమెరికాలో మల్లే?"

"Tractor ట్రాక్టర్ మెషిన్లు. వీల్లేదు. ఎక్కువగా పండించి ఏంచేసుకోము? ఎవరిపంట వారికే వుంది.

"మీరే తింటేనేం?"

"తప్పకండా అవసరమైనదానికన్న అనుభవించకూడదని రాజకీయ నియమం"

మధ్యాహ్నం వొంటిగంటకి వాళ్ళు బైలుదేరి నన్నూ రమ్మన్నారు' రానన్నాను. హాజరు తీసుకుంటారు. ప్రతిమనిషి వెళ్ళి తీరాలన్నారు.

"ఎక్కడికి?"

"టౌను హాలుకి."

"ఎందుకు!"

"కాలక్షేపం."

ముందు ఒకతను హిందీలో భారతమాతని ప్రార్థించాడు. తరువాత ఆ వూరికవి తాను మిమములమీద రాసిన పద్యాలు వినిపించాడు.

తరువాత ఒక యోగప్రదర్శనం, వ్యాయామ ప్రదర్శనం ఆ వూరి వాళ్ళు చూపించారు. మా బావ కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు.

"చూడవేంరా?"

"రోజూ ఇదే! ఎన్నేళ్ళు చూడను?"

తరువాత ఓ కథకుడు, కాకిమీద కథ చదివాడు.

రేడియో తిప్పారు.

ప్రార్థనపాటా, పంటల్ని గురించి నలహాలూ, తరువాత నీతి ఉపన్యాసాలూ, రైళ్ళ రాకపోకలూ, కొన్ని లాలిపాటలూ, పతివ్రత పాటలూ,

తరువాత దేశవార్తలలో, ఉద్యోగస్తుల ఆరోగ్య విషయాలు చెప్పారు. అందరూ నిద్రగా దిగులుగా కూచునివిని తలవొంచుకుని ఇళ్ళకి వెళ్ళిపోయినారు. సాయంత్రం నాలిగింటికల్లా మొగవాళ్ళు పొలాలకి వెళ్ళిపోయినారు. ఆడవాళ్ళు పశువులదాణాలూ, బట్టలు వుతకడాలూ, వంట ప్రయత్నాలూ చేస్తున్నారు. సాయంత్రం షికారు వెళ్ళాను గాని వూళ్ళో పిల్లలైనా కనపళ్లేదు. రాత్రి ఏడింటికి ఇల్లు చేరుకున్నాను.

ముందు మేనల్లుడు వొచ్చాడు. నేను పెట్టె సద్దుకుంటో వుంటే తా నెప్పుడూ చూడని వొస్తువుల్ని చూసి అవేమిటని ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

"ఏం చదివావు ఇవాళ?"

"చదవడమేమిటి? చదవడం."

"చరిత్ర నేర్చుకుంటారా మీరు?"

"నేర్చుకుంటాం."

"ఏం చరిత్ర! అక్బరు ఎవరు చెప్పు."

"విన్నానులే అక్బరూ, అశోకుడూ, విక్రమాదిత్యుడూ, కృష్ణ దేవ రాయలూ వీళ్ళందరూ బుద్ధి తక్కువవాళ్ళు. బీదల్ని దోచుకున్నారు. యుద్ధాలుచేసి ప్రజల్ని చంపించారు. పంటల్ని నాశనంచేశారు. ధనికుల్ని ఇంకా ధనికుల్ని చేశారు."

"అయితే మీరు చదివే చరిత్ర ఏమిటి?

"విప్లవయోధులూ, కర్షకవీరులూ...."

"ఎవరువాళ్లు?"

"వాళ్ళ పేర్లు తెలీవు, మొదట ఎప్పుడు ఎవరు విత్తనాన్నినాటారు? ఆవునించి పాలుతీసి పెరుగు చేశారు? ఇట్లాంటివి. పత్తినించి నూలు తీసిందెవరు? వాళ్ళు అసలు గొప్పధన్యులు."

"ఎవరువాళ్ళు?"

"అదే రిసర్చి చేస్తున్నాము.'

"ఎట్లా?"

"చేస్తాం. అంటే ఆలోచిస్తో వుంటాము."

"వుండి?"

"ఆలోచిస్తాము, ఎప్పటికో కొత్తచరిత్ర సృష్టిస్తాము."

"పోనీ-సయన్సు నేర్చుకుంటారా?"

"ఎట్లా?"

"చూస్తాం, పరిశీలిస్తాము."

"ఏం చూస్తారు?"

"అన్నీ, ఆకాశం, అడవులు, పైర్లు, పిల్లులు."

"చూస్తారా? ఇదివరకు చూడలేదా?"

"ఇప్పుడు పరిశీలిస్తాం."

"ఎట్లా?"

"అట్లా చూస్తాం మిడతని చూస్తాం. అట్లా — చూస్తోవుంటాం. మిడతకి కాళ్ళున్నాయి, కడుపువుంది, కీళ్ళున్నాయి, ఇట్లా — మర్రిచెట్టుకి వూడలున్నాయి. ఇట్లాంటివి తెలుసుకుంటాం. అన్నిట్లోకీ ముఖ్యం పత్తిమొక్క."

"పత్తిమొక్కని పరిశీలించి ఏం తెలుసుకున్నావు?"

"పత్తికాయలోంచి పత్తివొస్తుందని."

"అది తెలీదా?"

"పూర్వం మీరు చదివేవారు, ఇప్పుడు చూశాము. ఆకాశం నీలంగా వుంటుంది. ఎంత వేడిగా వుంటుంది? ఇల్లాంటివి."

"ఏమన్నా లెఖ్ఖలు చేస్తారా?"

"ఆ. గంటకి ఎన్నిగజాలదారం ఎంతనూలు ఎంతబట్ట అవుతుంది?"

"డబ్బులెక్కలు చేస్తారా?"

"అలాస్కాలో కూలీలు ఎంత సంపాయిస్తారు? వాళ్ళకి రోజుకి ఎంతఖర్చు? ఎంత తగ్గించడానికి వీలుంది?"

"అలాస్కా? ఎక్కడవుంది?"

"అదఖ్ఖర్లేదు."

"భూగోళం చదవరా?"

"చదవం. చూస్తాం. ఈ కాలవ అవతల ఏముంది? కుమ్మరి కుండలు చేస్తాడు. ఈ వూళ్లో కాకులు వుంటాయి. ఇవన్నీ."

ఇంతలో నన్ను భోజనానికి పిలిచారు.

ప్రతి ఇంటిలోనూ ఎలెక్ట్రిక్‌లైట్లు, శుభ్రంగా వున్నాయి ఇళ్ళు. పాత ఆచారాలన్నీ పోయినాయి.

భోజనమైనాక వరండాలో కూచున్నాము నేనూ మా బావా. కొత్త మార్పుల్ని గురించి చెపుతున్నాడు దిగులుగా. కుర్రాడు కూచున్నాడు రోడ్డుకేసి చూస్తో. ఇంతలో ఒకాయన వొచ్చాడు. ఆయన ఆ వూరి కంతటికీ అధికారి. కొత్తగా నేనువొచ్చాను గనుక నాసంగతి రానుకోడానికివొచ్చాడు దేశానికి వొచ్చిన ఈ మార్పుసంగతి చాలాసేపుమాట్లాడుకున్నాము. పూర్వకాలం వుండే శారీరక మానసిక వ్యాధులు చాలావరకు తగ్గాయి. ఈర్ష్యలు, పోటీలు, ముందు ఎట్లా బతకడమనేభయం. పిల్లలేమౌతారనే అదుర్దా, ధనార్జన, ధనం కూడపెట్టడం, ఆస్తి సంపాయించడం ఇటువంటి బాధలన్నీ పోయినాయి నిశ్చయంగా. అధికారులకి బానిసత్వం, ప్రభుత్వభయం, నీచత్వం, మోసం మొదలైనవి లేనేలేవు.

"అంటే రామరాజ్యం - భూలోక స్వర్గమన్నమాట? అన్నాను.

"ఊ" అని మూలిగాడు.

"ఏం?" అన్నాను.

"స్వర్గంకూడా ఇట్లానే వుంటుందేమోనని భయం" అన్నాడు మా బావ.

"ఏమీ? అదేకాదా మనం కలలుకన్నది? మతాలన్నీ ఆశపెట్టింది? నిరంతరశాంతి. ఈ భూమిమీద జీవితపుజ్వరం తరవాత ఆలోకంలో శాంతి అనేకద! ఆ శాంతి ఇక్కడే కలిగితే ఇంకేం కావాలి."

"అవును. ఇక్కడ ఈ లోకంలో అశాంతీ, తీరని కోర్కెలూ వున్నంతకాలం, అవన్నీ ఆలోకంలోవుండవని, సత్యం, శాంతి, సౌఖ్యం, ఇవన్నీ అక్కడ వుంటాయని కలలు కన్నాము. కాని అవన్నీ ఈలోకం లోనే లభ్యమైతే, కలలుకనడానికి ఏమీ మిగలలేదు.

"నేను చూసిందేమిటంటే, ఇంతశాంతి, ధర్మం, ఏర్పడినా మనుషుల్లో ఉత్సాహమూ, కళా, కనపడవేం? ఏదో నిద్రపోతున్నట్టూ, ఏం చాతగాక ఇటూ అటూ వెతుకుతునట్టు పదేళ్ళమట్టి పంజరాల్లో కాలం గడిపిన పిట్టల్లాగ కనపడతారేం మనుషులు ఎంతకాలంనించి కలలు కన్నాం ఈ శాంతికోసం?"

"కాని పనిభారం పొద్దస్తమానం పని."

"ఎక్కువ పనివున్నట్టులేదు" అన్నాను.

"లేదు. కాని ఉన్నపని భారం. పనిలోనించి పని తప్పించుకునే ఆశవుండాలి. గానుగ ఎద్దుమల్లే జన్మఅంతా ఇదే అని అనుకుంటే, పని భారమౌతుంది. ఎంత కొంచెమైనాసరే. పూర్వం కుర్రాడు II ఫారం చదివేశాడు. పై క్లాసులకి వెళ్ళినా వెళ్ళకపోయినా, వెడతాం. మార్పు వుంటుంది అనే ఆశవుండేది. జీవితమంతా ఇవే చదవాలని నిబంధనవుంటే ఏమవుతాడు? మానవ స్వభావం విచిత్రం. దాన్ని అంకెలలోకీ ఫార్ములాల లోకీ మార్చి యోచించడం బుద్ధితక్కువ, పనికావాలి. పనీ అక్కర్లేదు. ఇప్పుడు మనిషికి పనితక్కువ పనికావాలని వుంటుంది. కావి ఉన్నపని భారం."

"కాని సరదాలులేవు, పాడతారు' కాని అదీ భారంగానే." "పత్రికలు, పుస్తకాలు, సినిమాలు, పాట కచేర్లు, ప్రదర్శనాలు, ప్రయాణాలు ఇవన్నీ ఏమైనాయి."

"మొదలు డబ్బు తక్కువ. రెండోదీ, కీర్తి, వానిటీ, మెప్పూ, ఇట్లాంటివి కొన్ని అవసరం మనుషులకి. ఎందుకుపాడాలి? నాటకాలాడాలి? ప్రదర్శించాలి? ఘనతకి. ఇప్పుడు చూస్తాం. కాని ఘనతనివ్వడం. నీకది చాతనవును. ఐతేనేం? మాకెందుకు అనిపిస్తుంది. అందువల్ల ప్రోత్సాహంలేదు.

అన్నిటికన్న, జీవితానికీ కళకీ సంబంధం వుంటేనేగాని కళని అనుభవించలేము. ఈ జీవితంలోంచి ఏకళారాదు. స్ట్రగుల్. యత్నం వుండాలి. ఎవడన్నా కళను కల్పించినా, అది ప్రజలకు రుచించదు.

ఆకలివుంటేగాని భోజనంరుచి అనుభవించం. బిచ్చగాడికైనా కలలు ఇంకోకానీ ఎక్కువ దొరుకుతుందని, దొరికితే సంతోషం, ఈ జన్మలో ఏంలేకపోతే, ఆ లోకంలో, వొచ్చేజన్మలో. పల్లెటూళ్ళనించి ఏడాదికోసారైనా పట్టణానికిపోయి, ఓ రెవిక కొనుక్కోడం, Competition కాంపిటేషన్ యీర్ష్య, వ్యభిచారం ఇవన్నీపోతే జీవితం ఇట్లా అయింది. కుర్రాడికీ తండ్రికీ కూడా ఎన్ని కలలు, 'పెళ్ళిళ్ళ కట్నాలు' పోయింది ఆకాలం.

పూర్వం సర్వసంపన్నుడైన వాడికి జీవితం ఎంత అర్థవిహీనంగా వుండేది. ఏం తోచేదికాదు, యత్నమూ, కోర్కె, ఆశయమూ లేకపోవడం వల్ల ఇప్పుడు ఆ తోచకపోవడం, అర్థంలేకపోవడమనే బాధ సర్వసామాన్యమయింది. ఇప్పుడు సినీమాలు ఎవడూ చూడడు, ఆ సినీమాలలో ఏ బాధలూ, ఏ ఆశయాలు, ఏ అందాలు చూపినా, వాటికీ జీవితానికి సంబంధంలేదు. ఆ కారణం, ఆ బాధలు వొస్తాయని భయములేదు. ఆ అందాలు చిక్కుతాయని ఆశాలేదు."

"మరి రొమాన్సు ఏమయింది? వ్యభిచారమన్నా లేదా?"

"అదీ అణగారిపోతోంది. దేహాలు అమ్ముకోవలసిన అవసరం లేదనుకోండి. జీవితపు రంగులమీదా, రహస్యాలమీదా ఎప్పుడు ఉత్సాహం తగ్గిందో అప్పుడే ఈ యత్నాలన్నీ తగ్గేట్టున్నాయి."

"ఏం జరిగిందంటారు?"

"ఏంలేదు. కొడుక్కి పాతికేళ్ళువొచ్చి చాలా అప్పుల్లోకీ తగాదాల్లోకీ, జూదాలకీ దిగాడనుకోండి. అతనిమీద జాలిపడి తండ్రి, పిల్లవాడివిగా ఉన్నప్పుడు ఎంతశాంతంగా సంతోషంగా, నిర్మలంగా వుండేవాడివి!" అని బలవంతంగా తండ్రి బొమ్మలూ అవీ ఇచ్చి ఆడుకోమంటే అతనేమౌతాడో దేశమంతా అట్లా ఐనట్టుంది" అన్నాడు.